

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ І ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. До 2014 року в Україні діяла розгалужена мережа проросійських політичних партій і громадських організацій, які сприяли просуванню антиукраїнських наративів проросійської ідеології, спрямованої на знищення української державності. Після подій Революції гідності деякі проросійські громадсько-політичні структури з лівою ідеологією припинили свою діяльність, проте значна їхня частина залишається існувати де юре, хоча на практиці вони не проявляють великої політичної активності або намагаються приховувати її. Однак вони можуть відновити свою деструктивну діяльність у будь-який момент. Все, що для цього потрібно зробити країні-агресору, – це лише надати відповідні вказівки та відновити фінансування своїх політичних проєктів на території нашої держави. Такі організації функціонують переважно в Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Чернігівській, Херсонській, Харківській та Одеській областях (насамперед там, де зосереджений енергетичний та оборонно-промисловий потенціал України) [1].

У таких умовах інститут політичних партій і громадських організацій лівого політичного спектру

України став легкою мішенню для державних і неурядових інституцій росії, які, використовуючи елементи певної нестабільності суспільно-політичної та економічної ситуації в нашій державі, постійно продукують нові підходи до проведення антиукраїнських інформаційних акцій, при цьому ретельно замасковуючи свої дії гуманними лейтмотивами [2]. Метою такої діяльності є маніпулювання свідомістю українського суспільства, штучне викривлення реального стану справ у державі та створення потужних важелів впливу на суспільно-політичну ситуацію в Україні. Зазначений вплив, а також наявність невирішених політичних та економічних проблем зумовлюють виникнення низки похідних деструктивних явищ, які несуть потенційну загрозу державній безпеці України.

На нашу думку, вирішення цієї проблематики лежить у двох площинах. По-перше, це законодавче вдосконалення регулювання діяльності політичних партій і громадських організацій з урахуванням сучасних викликів та загроз, які стоять перед нашою державою, по-друге, вдосконалення форм і методів роботи правоохоронних органів України, які в умовах триваючого воєнного стану мають

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

виробляти та застосовувати відповідні заходи із протидії новітнім викликам і загрозам державній безпеці з боку країни-агресора та її зовнішньополітичних сателітів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики становлення, розбудови та функціонування політичних партій і громадсько-політичних організацій у нашій державі, а також можливого використання їхніх громадсько-політичних можливостей країною-агресором для створення деструктивного впливу на державну безпеку України проводилось у роботах низки українських науковців, зокрема: О. Богданова, М. Галамби, В. Головченка, В. Гребенюка, В. Залізняка, О. Корнієвського, В. Крутова, А. Місюри, В. Остроухова, К. Павлюк, М. Романова, О. Руснака, І. Сибіги, І. Слюсарчука й ін.

Першоджерелами прихованих загроз у політичній сфері нашої держави науковці визначають невідповідність офіційно задекларованих цілей у статутах політичних партій їхній реальній політичній діяльності, відверте нехтування наданими в передвиборчих програмах політичних партій обіцянками своїм електоральним прихильникам, незадовільне виконання партіями та громадськими організаціями ролі посередників між органами державної влади й громадським сектором, недосконалість виявлення політичних інтересів різних соціальних груп унаслідок невизначеності соціальної бази політичних партій тощо. Щодо внутрішніх загроз державній безпеці дослідники виокремлюють передусім використання країною-

агресором громадсько-політичних можливостей деяких прошарків громадянського сектору України для розхитування внутрішньополітичної ситуації в нашій державі, поширення проросійських нарративів та ідей відновлення колишнього СРСР, активізацію сепаратистських рухів у східних і південних регіонах, а також посилення політичного протистояння між партіями правого та лівого ідеологічного спрямування [3].

Віддаючи належне внеску згаданих вище дослідників, варто зазначити, що початок відкритої збройної агресії росії проти України радикальним чином змінив правила гри в політичній сфері нашої держави та змусив українське суспільство переглянути рівень небезпеки, яка може виходити з боку політичних партій і громадських організацій, що сповідують проросійську ідеологію. Результатом цього процесу є певні зміни в нормативних актах, внесені українським законодавцем у контексті реалізації норм Конституції, якими передбачено перелік підстав обмеження права громадян на об'єднання в політичні партії чи громадські організації.

Метою статті є аналіз реального впливу вітчизняних політичних партій і громадських організацій на процеси вироблення та реалізації державної безпекової політики в умовах режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Політичні партії та громадські організації є фундаментальними інститутами політичної системи громадянського суспільства, без яких не може існувати демократія. У правовій цивілізованій державі вони покликані

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

забезпечувати процес формування як законодавчої, так і виконавчої влади, брати на себе відповідальність за взаємодію між органами державної влади та громадянським суспільством. Саме явище функціонування незалежних від органів державної влади політичних партій і громадських організацій є правовою основою багатопартійної політичної системи, навіть якщо про неї ніде в правових актах не йде мова. Тому право на створення та незалежне функціонування політичних партій і громадських організацій є однією з базових та непорушних свобод сучасних демократій.

Так, статтею 36 Конституції України визначається і гарантується право громадян на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних та інших інтересів. Із реалізацією права громадян на свободу об'єднання тісно пов'язане питання побудови громадянського суспільства в Україні. Законом України «Про політичні партії в Україні» закріплюється юридичне визначення поняття політичної партії, встановлюється порядок створення та припинення діяльності партій, запроваджуються основні принципи їхньої організаційної побудови, форми участі в політичному житті, джерела фінансування тощо. Згідно з указаним законом відносини між державою та політичними партіями будуються на засадах партнерства та законності. Держава визнає значущість громадської ініціативи, виступає гарантом дотримання прав, забезпечує правову, інформаційну, організаційну підтримку політичним партіям,

zareєстрованим у порядку, передбаченому чинним законодавством [4].

В умовах триваючої політичної реформи в нашій державі роль політичних партій і громадських організацій у розбудові демократичного, громадянського суспільства постійно зростає. Особливістю політичної системи нашої держави, яка може впливати на стан забезпечення державної безпеки в Україні, є значна кількість політичних партій і громадських організацій. Так, на початку 2022 року в Україні налічувалося 370 політичних партій і понад 160 тисяч громадських організацій [4; 5].

Тому Україна нині вважається одним із лідерів серед країн Європейського Союзу за кількістю політичних партій і громадських організацій. Водночас, як показує практика, не всі ці політичні партії долучаються до реального політичного життя. Переважна більшість із них створювалася як чергові політичні проекти напередодні виборів, а в міжвиборчий період вони перебувають у форматі так званої «політичної гібернації».

Ще однією особливістю функціонування партійної системи нашої держави є створення політичних партій і громадських організацій під так звані «політичні проекти», стейкхолдерами яких можуть виступати іноземні державні та пов'язані з ними неурядові структури. Реальністю сьогодення стало те, що ідеологічна складова українських партій і громадських організацій має переважно інструментальний (штучний) характер. Це швидше гучні назви та популістські гасла, аніж реальні цінності, зорієнтовані на конкретне електоральне поле.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Так, після різкої зміни зовнішньополітичного курсу розвитку нашої держави, що відбулася після подій Помаранчевої революції 2004 року, на території України за фінансової та координаційної підтримки росії було створено низку політичних партій і громадсько-політичних організацій проросійського спрямування, головною метою діяльності яких стало повернення зовнішньополітичного вектора України в напрямі інтеграції до створених росією міждержавних об'єднань, зокрема «Євразійського союзу».

Мережа проросійських неурядових організацій в Україні та українських представництв або українських представництв російських структур постійно нарощувала свою присутність у політикумі нашої держави. Більшість із них були створені у 2009–2010 роках, напередодні чергових президентських виборів, на яких перемогу отримав В. Янукович. Тобто тоді вони мали сприяти реваншу проросійських сил після Помаранчевої революції. Після 2014 року велика їхня кількість припинила або призупинила свою діяльність, а щодо деяких було вжито відповідних заходів протидії з боку громадськості та правоохоронних органів України. Водночас частина з них продовжує існувати й на цей час, сприяючи просуванню інтересів росії в Україні. Спектр їхньої діяльності досить широкий – від поширення російських пропагандистських наративів до сприяння пацифікації та бойкоту заходів, спрямованих на захист України, зокрема військової мобілізації [1].

У період після подій Революції гідності до активної фази бойових дій

рф проти України включно деякі проросійськи налаштовані політичні партії та громадські організації активно поширювали в інформаційному просторі України проросійські дезінформаційні наративи, пропагуючи ідеї так званого «русского мира», «возз'єднання братських народів», проводили інформаційні акції, спрямовані на навішування українському суспільству ярликів нацизму, звинувачували в утисках російськомовного населення, існуванні нібито неонацистських радикальних організацій і прихованому фінансуванні їхніми органами державної влади України. Крім того, одним з інструментів деструктивного впливу на українське суспільство була організація широкомасштабних акцій протестів, під час яких функціонери проросійських політичних партій і громадських організацій публічно висловлювали недовіру політиці діючої влади в Україні та виступали за дострокові вибори тощо.

Однак найбільше активізувалася деструктивна діяльність проросійських громадсько-політичних організацій наприкінці 2019 – початку 2022 років, що супроводжувалось різким збільшенням кількості меседжерів, які підкріплювали наратив, що нібито «Україну врятує тільки дружба з росією». Приводом для цього стала поїздка одного з лідерів партії «Опозиційна платформа – За життя» Віктора Медведчука до росії та його зустріч із президентом рф В. Путіним.

Додатковими чинниками, які негативно впливали на питання забезпечення державної безпеки України, було те, що інформаційний простір нашої

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

держави активно насичувався такими тезами проросійської пропаганди:

- «Коаліція війни» замість «колективного Зеленського». Це новий «уявний ворог», куди крім «Слуги народу» входять проукраїнські партії (зокрема «Європейська солідарність»).

- «Зеленський і Порошенко – таємні друзі». Ця теза поєднується з попередньою.

- «Вбивства опозиціонерів». Таким чином подається напад на кандидата на посаду голови ОТГ на Закарпатті від ОПЗЖ, який невдовзі помер.

- «Криваві напади на агітаційні намети».

- «Захід боїться тандему Путіна й Медведчука». Ця теза поширювалася після зустрічі двох політиків у Москві.

- «Є лише один план – мирний план Медведчука».

- «Україна стає колонією Великої Британії». Цю тезу підкріплював фейк про будівництво британської військової бази під Миколаєвом (насправді йдеться про модернізацію української військової бази в Очакові за допомогою британців).

- «Зеленський принесе в жертву пенсіонерів, щоб не платити пенсії».

- «В Україні – засилля антисемітизму». Ця теза підкріплює наратив про те, що «Україна – нацистська держава».

- «Українські військові грабують і принижують мирних дончан».

- «Захід відмиває гроші через антикорупційні органи в Україні».

Проте найпоширенішими проросійськими наративами були такі: «Україна – нацистська держава», «Втрата Криму – вина України», «Майдан – це помилка», «Україна – недодержава», «Зеленський – це Порошенко № 2»,

«Україна – країна із зовнішнім управлінням».

На нашу думку, метою такої широкомасштабної інформаційної кампанії, що координувалась країною-агресором, була в певному сенсі «підготовка» українського суспільства до окупації нашої держави за так званим «кримським сценарієм» без жорсткого опору з боку Збройних сил та мирного населення України.

Варто зазначити, що головним джерелом проросійської пропаганди в українських медіа виступила партія «Опозиційна платформа – За життя». Також чимало зусиль ОПЗЖ і проросійські медіа докладали для просування тези «влада переслідує опозицію» та делегітимізації майбутніх результатів виборів. Інтенсивність поширення пропагандистських матеріалів зростає під час агітаційних поїздок лідерів партії до певних регіонів. Наративи проросійської пропаганди виходять від політиків, спікерів і так званих «експертів» ОПЗЖ та поширюються через три не пов'язані між собою групи медіа: умовний «холдинг Медведчука» (телеканали й сайти ZIK, NewsOne, «112», сайт MigNews); телеканал «Інтер»; проросійські сайти «Страна», «Вести», «Клименко тайм», «Голос.ua», «Ехо Києва».

Поданий указаними вище загальноукраїнськими джерелами інформації контент передруковують проросійські регіональні медіа, які далі поширюють його в соціальних мережах нібито як свій. У регіональних медіа проросійські наративи трапляються здебільшого в матеріалах, які є прихованою агітацією за «Опозиційну платформу – За життя». У деяких

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

областях є окремі осередки проросійської пропаганди: «Таймер» в Одесі, Kherson.life в Херсоні, «Новостное агентство Харьков», херсонський блогер Кирило Стремоусов. Крім ОПЗЖ, ще одним політичним джерелом проросійської пропаганди виступає «Партія Шарія». Як зазначають деякі політичні експерти, «Партія Шарія» має свої канали поширення, зокрема телеграм-чати, у яких працюють тисячі людей. Але вони поводяться досить стримано – не дають правоохоронним органам приводів для переслідування. Хоча постійно заявляють про напади на опозицію, побиття, але це все або симульоване, або перебільшене.

Крім того, «Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія», їхні лідери та кандидати від цих політсил поширювали тези російської дезінформації про Україну на своїх офіційних сторінках у соцмережі «Facebook». Для їхнього просування вони активно використовували функцію політичної реклами «Facebook». Дезінформаційні наративи, які поширювалися, мали національний масштаб, навіть коли йшлося про окремі регіони, такі як Донбас чи Закарпаття. Серед них: «усі реформи в Україні провалилися», «Зеленський продовжує політику Порошенка», «в Україні громадянський конфлікт», «в Україні обмежують права російськомовних», «Європейський Союз втомився від України», а також меседж про можливу фальсифікацію виборів. Такі меседжі просуваються більше на сході, на заході їх поширення менше [6].

Ураховуючи серйозну загрозу державній безпеці України з боку проросійськи налаштованих політичних

партій і громадських організацій, звернемося до вітчизняного законодавства та проаналізуємо правові запобіжники, які покликані спрацьовувати в разі порушення чинного законодавства України вказаними вище інституціями громадянського суспільства.

Із метою реалізації норм Конституції, якими передбачено вичерпний перелік підстав обмеження права громадян на об'єднання в політичні партії, до Закону «Про політичні партії в Україні» було включено відповідну статтю.

Отже, відповідно до статей 37 Конституції України та 5 Закону України «Про політичні партії в Україні» утворення та діяльність політичних партій забороняються, якщо їхні програмні цілі або дії спрямовані на: ліквідацію незалежності України; зміну конституційного ладу насильницьким шляхом; порушення суверенітету і територіальної цілісності України; підрив безпеки держави; незаконне захоплення державної влади; пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі; посягання на права і свободи людини; посягання на здоров'я населення.

Діяльність політичної партії може бути заборонена лише за рішенням суду. Зазначена норма відповідає принципам міжнародного права, у відповідності до яких примусовий розпуск або ж заборона політичних партій є заходами виняткового характеру й повинні бути результатом судового висновку про неконституційність цих партій. Будь-які подібні заходи мають базуватися на обґрунтованих доказах того, що партія як ціле, а не тільки її

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

окремі члени, переслідує політичні цілі, використовуючи або готуючись використовувати антиконституційні засоби. Той факт, що партія закликає до мирної зміни Конституції, не є достатнім для її заборони або розпуску.

Законом передбачено заходи, які застосовуються до політичних партій у разі порушення ними Конституції та законів України: попередження про недопущення незаконної діяльності та заборона політичної партії. Політична партія може бути за поданням Міністерства юстиції чи Генерального прокурора заборонена в судовому порядку у разі порушення вимог щодо створення та діяльності політичних партій.

Виходячи з цього формулювання підстав для заборони партії, можна було б стверджувати, що будь-яке, навіть незначне порушення партією встановлених цим законом вимог щодо її діяльності, зокрема й у частині інформування про зміни у складі керівних органів у тижневий строк із моменту їх прийняття, може слугувати підставою для її заборони. Однак на практиці для застосування зазначеної норми необхідно чіткіше визначити всі підстави для заборони партій, щоб уникнути занадто жорсткого підходу з боку держави до партій, які у своїй діяльності допустили незначні порушення. За відсутності чітко визначених підстав склалася практика досить лояльного підходу до політичних партій при вирішенні питань щодо порушень ними закону [4].

З урахуванням зазначеного з метою блокування деструктивної діяльності окремих проросійських політичних партій 3 травня 2022 р. Верховна

Рада України конституційною більшістю ухвалила в другому читанні Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій», який у ЗМІ називають законом про заборону проросійських партій. Однак мова йде не про автоматичну заборону діяльності таких партій, а лише про встановлення додаткових обмежень щодо їхніх програмних цілей і дій, порушення яких є підставою для того, щоб Міністерство юстиції звернулося до суду з позовом про заборону політичної партії.

Закон додатково заборонятиме утворення та діяльність політичних партій, якщо їхні програмні цілі або дії спрямовані на:

1) виправдання, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, зокрема шляхом представлення збройної агресії російської федерації та/або республіки білорусь проти України як внутрішнього чи громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України;

2) глорифікацію, виправдання дій та/або бездіяльності осіб, які здійснювали чи здійснюють збройну агресію проти України, представників збройних формувань російської федерації, незаконних збройних формувань, банд, найманців, створених та/або підпорядкованих, керованих чи фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації рф, яку становлять її державні органи й інші структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

України, та представників підконтрольних РФ самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, зокрема шляхом їх визначення як «повстанці», «ополченці», «ввічливі люди» тощо.

Віднині чітко прописані наслідки заборони або зупинки діяльності партії для парламентських фракцій у парламенті, що сформовані цими політичними партіями: у разі заборони діяльності партії судом парламентська фракція оголошується розпущеною, у разі затвердження Президентом України рішення Ради національної безпеки і оборони України про зупинення діяльності політичної партії діяльність депутатської фракції зупиняється. Зазначене нововведення є надзвичайно важливим із погляду безпеки держави, оскільки впливатиме на функціонування пов'язаних із забороненою проросійською політичною партією парламентських фракцій, котрі, користуючись усім спектром прав (правом на формування керівного складу комітетів, на формування порядку денного, на представлення в тимчасових комісіях), можуть використовувати вказані політичні інструменти для досягнення цілей ворога [7].

Висновки. У ході аналізу реального впливу вітчизняних політичних партій і громадських організацій на процеси вироблення та реалізації державної безпекової політики в умовах воєнного стану очевидним стає той факт, що вирішення питання регулювання діяльності зазначених інститутів громадянського суспільства має

юридичний та організаційний аспекти. Щодо роботи над удосконаленням законодавчого регулювання діяльності політичних партій і громадських організацій чітко відзначаються дві діаметрально протилежні позиції стосовно їхньої ролі в суспільстві: з одного боку, це інституції, розвиток яких необхідно заохочувати; з іншого – це інституції, діяльність яких потрібно обмежувати шляхом встановлення державного контролю.

Вирішення розглянутого комплексу проблем потребує, по-перше, законодавчого вдосконалення регулювання діяльності політичних партій та громадських організацій з урахуванням сучасних викликів і загроз, які стоять перед Україною, по-друге, вдосконалення форм і методів роботи правоохоронних органів України, які в умовах триваючого воєнного стану мають виробляти та застосовувати відповідні заходи протидії новітнім викликам і загрозам державній безпеці з боку країни-агресора, зокрема її спецслужб.

Перспективи подальшого дослідження цієї проблематики, на нашу думку, передбачають поглиблений аналіз внутрішніх процесів усередині політичних партій і громадських організацій, а також дослідження механізмів, які використовує країна-агресор для створення важелів впливу на політичні партії та громадські організації лівого політичного спектру України з метою використання їхніх громадсько-політичних можливостей для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей.

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

Список використаних джерел

1. Віталій Мартинюк. Центр глобалістики «Стратегія XXI». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803059-gromadski-organizacii-ak-se-odin-front-gibridnoi-vijni-rosii.html> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Новохацький В. Д. Неурядові організації як фактор розбудови громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Донецьк, 2005. 23 с.
3. Корнієвський О. Роль політичних партій у формуванні державної політики у сфері національної безпеки. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4. С. 126. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kornievskiy_rol.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
4. Правові засади створення та діяльності політичних партій / Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_17869/ (дата звернення: 15.05.2022).
5. Політичні партії в Україні: скільки зареєстровано та скільки беруть участь у виборах, 2022 / Аналітичний портал «Слово і діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/15/infografika/polityka/politychni-partiyi-ukrayini-skilky-zareyestrovano-ta-skilky-berut-uchast-vyborax> (дата звернення: 15.05.2022).
6. Закусило М. Головним джерелом проросійської пропаганди в українських медіа виступає «Опозиційна платформа – За життя» – моніторинг / DETECTOR. MEDIA. URL: <https://detector.media/infospace/article/181790/2020-10-22-golovnym-dzherelom-prorosiyskoi-propagandy-v-ukrainskykh-media-vystupaie-opozytsiy-na-platforma-za-zhyttya-monitoring/> (дата звернення: 15.05.2022).
7. Віктор Залізнюк. Щоб не було проросійських партій, треба уважно читати їх програми. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shchob-ne-bulo-prorosiyskih-partiy-treba-uvazhno-chitati-yih-programi.html> (дата звернення: 16.05.2022).

Рецензенти:
кандидат юридичних наук
А. Щербина,
кандидат юридичних наук
Я. Титаренко

Анотація. У статті досліджуються актуальні питання функціонування в Україні політичних партій і громадських організацій, зокрема тих, які проводять деструктивну діяльність, використовуючи сучасні інструменти інформаційного впливу на українське суспільство. Проводиться аналіз впливу зазначених структур на забезпечення державної безпеки України в умовах воєнного стану.

Ключові слова: політичні партії, громадські організації, органи державної влади України, державна безпека, громадянське суспільство, деструктивний вплив.

Abstract. The given research touches upon the study of essential issues related to the functioning of political parties and public organizations in Ukraine, in particular, those conducting destructive activities, using modern informational influence tools on Ukrainian society. The researcher studies the influence of the mentioned structures on the state ensuring the state security of Ukraine under martial law.

Key words: political parties, public organizations, public authorities of Ukraine, state security, civil society, destructive influence.